

Dějepis Jednoty českých matematiků

V. Doba nová a nejnovější, doba rozkvětu

In: Václav Posejpal (author): Dějepis Jednoty českých matematiků. K padesátému výročí jejího založení. (Czech). Praha: Jednota českých matematiků, 1912. pp. [53]–82.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401923>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

V. Doba nová a nejnovější, doba rozkvětu.

Od roku 1896 až do valné schůze dne 8. prosince 1911.

Základním rysem této doby jest urovnanost a klid zdravého organismu, jenž na základech pevných a promyšleně položených přirozeně se rozvíjí a trvale vzrůstá. Jemná a taktická ruka, řídící s obezřelostí sobě vlastní tento vzrůst, přivádí za součinnosti obětavých a rozvážných spolupracovníků Jednotu k rozvoji sil netušenému, činí z ní kulturní a národní instituci prvního řádu.

Organisace sil jest dokonalá: V čele četného výboru zkušené presidium z předsedy, místopředsedy, stálého tajemníka, pokladníka a ředitele, a jemu k ruce vzorná kancelář, vedená ředitelem a opatřená konceptní silou (administrátorem) a sluhou, plní rychle a přesně každé usnesení tohoto výboru. Přechetný sbor Jednotě upřímně oddaných jednatelů, rozložený po všech význačných bodech akční sféry, jest jakoby rozvětveným nervstvem onoho centrálního ústrojí.

Největšího rozmachu doznává činnost publikační. Jednota se stává jedním z největších českých nakladatelů. Význačný však rys, jímž se od ostatních liší, jest, že nevydělává, ale co na jedné straně získá, věnuje ihned štědře tam, kde potřeba toho káže. Vydává netoliko výborné nčebnice, jež svou vysokou úrovní téměř rázem a úplně ovládají pole, na něž jsou vysílány, ale vydává též nákladná díla vědecká, určená malému poměrně kruhu čtenářstva a tedy silně passivní, uděluje dále odměny za pozoruhodné projevy nadání a vědecké snahy studujícímu ať středoškolským, ať vysokoškolským, na vážné pak práce vědecké vypisuje ceny, budíc a živíc tak vědeckého ducha v oboru věd mathematicko-fysikálních způsobem nad jiné vydatným. Avšak ani na tom nepřestává: sta a tisíce knih, jež co rok rozdává chudým, potřebným studentům a na zařízení knihoven středních a odborných škol, jsou toho dokladem. Tisíce, jež ročně věnuje na doplnění a další vybudování svých, nyní již dvou knihoven, pražské a brněnské, zastupují summy, jež jinde a v jiných zemích k témuž účeli jest nucen dávatí stát.

Takovým nakladatelem jest Jednota.

Ale také vědecký život a ruch přednáškový nabývá v Jednotě nového rozmachu a živosti. Význam a vážnost, jichž si Jednota dobývá, činí členství v ní čestným a žádoucím, býti členem Jednoty jest samozřejmým attributem každého, svůj životní cíl vážně pojmajícího pracovníka na poli věd matematicko-fyzikálních akademickými studenty počínaje a vysokoškolskými učiteli konče.

Zkrátka, Jednota se stává největším, nejmocnějším a v pravdě slavným spolkem odborným, stojícím hned vedle Akademie a Učené společnosti.

Jest poměrně snadnou úlohou vyličit tento nejnovější rozmach Jednoty, popsat tuto nejnovější fási jejíh dějin. Vždyť ji všickni známe, všickni, snad až na nejmladší členy Jednoty, jsme byli a jsme očitými svědky tohoto rozmachu, žijeme jej v Jednotě a s Jednotou.

Když V. Řehořovský 7. prosince 1896 na valné schůzi Jednoty definitivně složil svůj těžký úřad, jež po 13 let tak vzorně vedl, byly poměry v Jednotě značně rozdílné od těch, za kterých svůj úřad nastoupil. Všude vzorný pořádek, a co hlavního, finanční prosperita. Prozíravostí Řehořovského založené základní jmění Jednoty vykazovalo 7100 zl., jmění výdajné a cena Weyrova značně přes 3000 zl. Avšak ani tento utěšený stav, zvyšovaný pohotovostí skladu bohatě zásobeného hojností dobře zavedených učebnic, ani hlučný potlesk a srdečné gratulace, jež mu zněly v sluch, když byl právě touž valnou hromadou zvolen v uznání svých, opravdu cenných zásluh o Jednotu jejím čestným členem, neumlčely v Řehořovském se ozývající starostlivý hlas o budoucnost. Řehořovský složiv úřad ředitele, neodešel z Jednoty, nepřestal se o ni i nadále starati.

Poznav za svého dlouholetého ředitelování, jak těžkým, pracným a čas strávujícím úřadem jest úřad ředitele Jednoty, neuznal za správné, aby Jednota i nadále refletovala na sebezapření a sebeobětování, ale vytkl jako jedině správný a účelný požadavek, seříditi kancelář, která by převzala s beder ředitelových všechny záležitosti rázu čistě administrativního.

A tak táž valná hromada povoluje a ukládá výboru seříditi takovou kancelář.

Stálo to mnoho úvah výboru a mnoho přemýšlení Řehořovského, který způsob by byl nejlepší a nejvýhodnější. Konečně stanoveno, aby přednostou této kanceláře byl vždy dočasný ředitel Jednoty a aby za tuto svou kancelářskou funkci dostával přiměřenou remuneraci. Pro první čas jediným personálem této kanceláře měl býti sluha, později pak, dle potřeby, se mohla tato kancelář opatřiti silou písařskou.

Prvním ředitelem tohoto způsobu byl ředitel zvolený na téže valné hromadě dne 7. prosince 1896. Byl to prof. Jos. Pour, jenž se uvolil přijmouti tento úřad na rok na zkoušku. Po roce pak zvolen definitivně ředitelem prof. Dr. Jakub Čečka na valné schůzi dne 4. prosince 1897, a zastával úřad ten plných sedm let, řízení kanceláře s tím spojené šest let.

Dr. Čečka, podporován a zasvěcován jsa do svého úřadu Řehořovským, jenž zatím zastával úřad pokladníka, stal se Řehořovského hodným nástupcem, takovým, jakého si Řehořovský mohl jen přát. Za úřadování Dra. Čečky agenda a činnost vydavatelská Jednoty tak vzrostla, že bylo třeba povolati do kanceláře také prvního účetního Jednoty a dáti mu rovněž remuneraci. Když pak po šesti letech Dr. Čečka řízení kanceláře se vzdal, hodlaje se vzdáti též i funkce ředitelské, svěřeno řízení její tehdejšímu prvnímu účetnímu, prof. Stan. Petírovi a povolán mimo to ještě úředník, nazvaný spolkový administrátor. Byl jím pan K. Fišer. Petíra, stav se rok na to i ředitelem, zastává oba úřady až dodnes.

Organisace kanceláře dobře se osvědčila. Náklad na ni, s počátku nepatrný, dnes již dosti značný, vždy se Jednotě dobře vyplatil. Se vzrůstem knihovny a snahou, udržeti její vedení na dosažené výši, vznikla potřeba výpomocné síly k rukám knihovníků, i dán jim placený manipulant, později dva. Také funkce pokladníka jest za ty úkony, jež jsou rázu čistě administrativního, přiměřeně remunerována. Tím vzniká jakási rozšířená kancelář, vedená částečně členy výboru (ředitel, první i druhý účetní, pokladník), ostatně doplněná silami pomocnými (administrátor, dva manipulanti, sluha), bez níž si dnes Jednotu s tou rozsáhlou činností vědeckou a publikační, již provozuje, vůbec ani mysliti nelze.

Původně se v kanceláři úřadovalo pro členy dvakrát týdně, později denně. Kancelář zůstala v místnostech na Struze až do května 1903, kdy přestěhována do nových místností v Křemencově ul. č. 16. Jest tam až dodnes.

*

Když dne 30. ledna 1900 zemřel dosavadní dlouholetý předseda a čestný člen Jednoty, ředitel státní střední školy M. Pokorný, byl zvolen koncem toho roku na valné hromadě dne 5. prosince předsedou Jednoty dosavadní první knihovník, dvorní rada prof. Dr. Č. Strouhal. Obdobně jako Řehořovského jest působení Strouhalovo v Jednotě tak význačným, že vtiskuje celé době svůj ráz, svou pečeť. Široký rozhled a jemný takt, spojený s upřímnou oddaností k Jednotě, tvoří základní linii Strouhalova působení. Nejpřesvědčivějším důkazem jeho oddanosti k Jednotě, mezi nespočetnými jinými, jsou překrásné

místnosti, jež dal ve fyzikálním ústavě české university, jehož jest ředitelem, k dispozici Jednotě, aby v nich uložila svou knihovnu a zařídila čítárnu časopisů. Oceniti působení Strouhalovo, jež jest dnes na svém vrcholu, bude úkolem příštího pisatele dějin Jednoty. Zatím však Jednota sama mu projevila svou vděčnost a své uznání nejlichotivějším způsobem, jenž jest v jejím dosahu, zvolivši ho na valné hromadě dne 8. prosince 1908 jednomyslným votem svého členstva svým proktorem.

Téhož roku, kdy zemřel řed. M. Pokorný a stal se předsedou Jednoty dvorní rada Dr. Č. Strouhal, odchází z výboru V. Řehořovský, byv jmenován počátkem škol. roku 1900—01 veřejným řádným professorem obecné mechaniky na nově zřízené české vysoké škole technické v Brně. Odchází, stráviv ve výboru Jednoty nepřetržitě plných dvacet let. Avšak ani na svém novém působišti nepřestává konati platné služby Jednotě. Vědečtí pracovníci, učitelé i žáci, jež nová vysoká škola do Brna shromažďuje, touží přirozeně po vzájemném styku vědeckém a hledají vhodného střediska: Jsouce většinou členy Jednoty, nalézají je v jejím lůně, pod jejími křídly. Jednota, tehdy již velmi mocná, může nejen morálně, ale i materiálně jejich snaze vyjíti vstříc, poskytnouti podpory jejich vědecké potřebě, aspoň částečně nahraditi, co jim dáti nemůže město, v němž český vědecký život teprve se rodí. A tu Řehořovský jest na svém místě, řekli bychom, že přímo šťastným řízením osudu jest na svém místě, šťastným pro Brno i pro Jednotu. Těše se v Brně úctě a vážnosti svých vysokoškolských kolegů, jimiž byl hned na rok 1901—02 zvolen rektorem mladé techniky, a v Praze neomezené důvěře a vděčnosti výboru, znaje lépe než kdo jiný, co Jednota může a co nemůže, nač její síly stačí a nač ještě nestačí, v čem jest její prospěch a prospěch vyšších cílů, jež tvoří právě její *raison d'être*, a maje vždy v prvé řadě tento vyšší prospěch Jednoty na paměti, stává se Řehořovský neúnavným prostředníkem mezi Prahou a Brnem, krystalizačním bodem, kolem něhož vyrůstá v Jednotě nový utěšeně se rozvíjející vědecký útvar, nové ohnisko těch vyšších snah kulturních na poli věd mathematicko-fyzikálních, jež vždy tvořily *nervus rerum* veškerého spolkového života v Jednotě. Za součinnosti osvědčených pracovníků, kteří vesměs na řízení Jednoty již měli podíl, strávivše v Praze po většině řadu let ve středu výboru Jednoty, prof. stát. průmyslové školy Dra. F. Nachtikala, prof. čes. techniky Dra. Vlad. Nováka, docenta čes. techniky Dra. K. Petra a prof. čes. techniky Jana Sobotky, položeny základní linie. Na dobudování celku berou cennou účast ještě později do Brna přicházející profesori techniky B. Procházka a dvorní rada Dr. K. Zahradník.

Řehořovský

Václav Řehořovský.

A tak brzy v Brně uvedena v život pečlivě vedená knihovna a čítárna časopisů, jakož i četné schůze přednáškové. Přístřeší našlo toto nové slibné středisko členů Jednoty ve fyzikálním ústavě čes. techniky blahovůlí ředitelů téhož ústavu, jimiž byli nyní dvorní rada prof. Dr. Fr. Koláček a po jeho návratu do Prahy prof. Dr. Vlad. Novák. Asistenti téhož ústavu, nejprve p. Dr. F. Záviška a po jeho odchodu p. Dr. B. Macků, nyní adjunkt a docent techniky, byli a zůstali nad to vždy ochotnými knihovníky.

Členy výboru v době, o níž jde, byli, nebo dosud ještě jsou, mimo již jmenované pány Pokorného, Strouhala, Řehořovského, Poura, Čečku a Petíru pánové: prof. tech. Aug. Pánek, prof. tech. dvorní rada Ed. Weyr, prof. Vil. Jung, univ. prof. Dr. B. Kučera, Dr. Frant. Nachtikal, asistent Jos. Malíř, Dr. Vil. Hauner, prof. Jar. Červenka, prof. Lad. Červenka, prof. tech. Dr. Frant. Nušl, doc. Dr. Vlad. Novák, ředitel c. k. reálné školy vládní rada Václ. Starý, prof. Dr. Václ. Posejpal, posl. tech. Vlad. List, Dr. Jiří Kaván, posl. tech. Ant. Hnídek, posl. tech. Jos. Tille, prof. tech. Dr. V. Felix, prof. Jan Šrůtek, posl. Rud. Hruša, prof. Jos. Klobouček, posl. Rud. Tereba, posl. Václ. Javůrek, Dr. Jan Vojtěch, posl. F. Mládek, Dr. Mik. Šmok, posl. tech. L. Storch, ředitel c. k. vyšší reálky K. Brož, posl. J. Zahradníček, univ. prof. Dr. K. Petr, prof. Dr. B. Hostinský, prof. J. Houdek, posl. Ed. Pleva, prof. M. Otta, asistent Dr. Karel Rychlík, posl. Jos. Zatléřpálek, prof. Dr. Boh. Mašek, prof. tech. Dr. Fr. Velísek, asistent Václ. Tolar, posl. K. Čupr, asistent Dr. Aug. Žáček, prof. Dr. B. Bydžovský, univ. prof. Dr. Jan Sobotka, posl. B. Kladivo, prof. Mil. Valouch, posl. Jan Šmok.

Tím jsem, myslím, vyjmenoval všechny důležitější faktory a momenty, které pro charakterisaci této doby mají zásadní důležitost, jež jsou rámcem obrazu. Přikročíme nyní ke zběžnému jeho dokreslení, k vypsání důležitějších událostí a činů Jednoty.

Nejvýznamnějšími událostmi celé doby jsou těžké ztráty, jež Jednota utrpěla úmrtím. V krátké době, hned na prahu našeho století, odešli: M. Pokorný, Dr. F. J. Studnička a Ed. Weyr, nedávno pak Aug. Pánek, mužové, již stáli u kolébky Jednoty a kteří svou prací a činností nerozlučně sloučili svou slávu a svůj trvalý význam v kulturním rozvoji všenárodním se slávou a významem Jednoty. Odešli, ale jejich duch zůstal v té Jednotě, již vždy náležel, sídle v nepomíjejících pomnicích, jež si tam postavili.

Nejdříve zemřel dne 30. ledna r. 1900 čestný člen a předseda Jednoty Martin Pokorný, ředitel střední školy na Malé straně v Praze v. v. Pokorný, jenž se stal r. 1878 nástupcem Studničkovým v úřadě předsedy a zůstal jím až do své smrti,

dobyl si svým taktním, obětavým a dlouholetým působením v Jednotě, jehož největší část padá do dob pro Jednotu nejsvítělnějších, trvalých a velkých zásluh. Jsa osobou v našem kulturním i společenském životě velice vlivnou a váženou, užíval vždy ochotně svých styků na prospěch Jednoty, jež mu svoji vděčnost způsobem několikerým projevila. Tak byl jmenován r. 1884 jejím čestným členem, r. 1899 věnoval mu protektor Jednoty dvorní rada Dr. F. J. Studnička svůj spis nákladem Jednoty vydaný, »Úvod do nauky o determinantech«, slovy: »velezasloužilému předsedovi Jednoty čes. matematiků, spisovateli prvé české knihy o determinantech«. Jeho posmrtnou památku pak uctila Jednota mimo jiné vřelým a krásným životopisem, jež z uložení výboru sepsal a v 30. roč. Časopisu na str. 81—100 uveřejnil její místopředseda prof. Aug. Pánek.

Budiž mi dovoleno ku stručné charakterisaci M. Pokorného, jehož tmavé, hluboké oko, vlídně hledící z milé, teplé tváře, zůstane každému, kdo jej znal, nezapomenutelným, uvésti slova, jež mu v posmrtnou vzpomínku věnoval místopředseda Jednoty Aug. Pánek v sezení výboru dne 2. března 1900:

*Všlectění pánové!

Dne 30. ledna t. r. utrpěla Jednota naše velikou ztrátu úmrtím milovaného a vysoce váženého předsedy a čestného člena svého, pana Martina Pokorného. Zemřelý předseda náš byl mužem povahy ryzí, vynikaje nejen rozsaďností, ale i všeobecnou a odbornou vzdělaností. Zajisté každý, kdo drahého zesnulého znal, dá mi za pravdu, přirovnám-li jej ku hvězdě, která velikostí a září svou nad družky své vyniká. Neboť jako se zálibou patříme na hvězdu jasně zářící, tak pohlížíme k muži, u něhož učinnost a bezúhonnost s láskou k vlasti se v jedno pojily, a který žádné překážce se nevyhýbaje, vždy pevným krokem k vytčenému cíli kráčel.

Hluboké vědomostí, kterými zesnulý se honosil, učinily jej nevšedně způsobilým pro vysoké školy, avšak nepodařilo se mu v dobách minulých domoci se postavení takového, čehož zajisté lze jen litovati.

Při svém všestranném vzdělání byl zesnulý náš předseda povahy skromné, jemnocitné a šlechtné, což zračilo se v jeho vlídném a uhlazeném jednání, které mu u každého vřelé sympatie zjednálo.

Pokud se týče vědecké činnosti jeho, nechci ji blíže rozebírat, jen tolik podotýkám, že on to byl, který napsal první českou knihu o »Determinantech a vyšších rovnicích« a kterého vůbec mezi přední pracovníky v oboru pojišťovací matematiky dlužno řaditi.

Jak hluboké úctě a lásce zesnulý se těšil, toho důkaz i ohromné účastenství při pohřbu dne 2. února. Celý téměř vzdělaný svět český tou dobou v Praze meškající doprovodil ho na poslední cestě. Jednota

Martin Dokorný.

položila na rakev jeho skvostný věnec palmový. Jsa přesvědčen, že každý, kdo milovaného předsedu našeho jen poněkud znal, navždy ho v paměti zachová, prosím, byste, velectění pánové, povstáním památku zesnulého předsedy našeho uctilí.«

Nejtěžší ztrátu přinesl rok 1903, kdy zemřeli Studnička a Ed. Weyr.

Úmrtí Studničkovo přišlo náhle, neočekávaně. Studnička těšil se na svůj věk dobrému zdraví a neobyčejné čilosti. V říjnu roku 1901 oslavil za srdečných ovací studentstva třicetileté jubileum své činnosti učitelské na c. k. české universitě Karlo-Ferdinandově. K jubileu tomu bylo mu z výboru Jednoty srdečně gratulováno deputací dvor. rady prof. Dra. Čeňka Strouhala, řed. Václ. Starého a PhC. Rud. Hrušy, stejně jako k četným minulým památným příležitostem, naposledy před čtyřmi lety, když byl jmenován dvorním radou a kdy tehdejší deputací vedl ještě předseda M. Pokorný. Dokončiv v červenci r. 1902 osmdesátý semestr své činnosti učitelské, oznamuje výboru Jednoty, že 500 K, které má obdržeti co honorář spisovatelský za »Úvod do analytické geometrie v rovině« a za jiné ještě pohledávky, věnuje k tomu cíli, aby založen byl v Jednotě »Fond Studničkův«, z jehož úroků by se každého roku v den 27. června, v den to Studničkových narozenin, dostalo ceny řešiteli úlohy v Časopise k tomu cíli vypsané. V říjnu téhož roku doplňuje svůj Fond na 600 K a slibuje časem ještě jej zvýšiti, a zatím již 21. února 1903 není mezi živými.

Zemřel po zcela krátké nemoci v 67. roce věku svého zánětem plic.

Není a nemůže býti možno v úzkém rámci tohoto spisu činiti pokus, vylíčiti a oceniti plně význam Studničkův vůbec. Jest tak veliký obsahem i rozsahem, že jeho vypsání by daleko překročilo meze zde přípustné. Avšak není toho ani třeba. Tento dluh Jednota Studničkovi již splatila. Stalo se tak pércem jejího, t. č. již stálého tajemníka prof. Aug. Pánka, v 33. roč. Časopisu, str. 369—480 r. 1904 ve článku »František Josef Studnička. Nástin jeho života i činnosti«.

Jeho význam pro Jednotu hlásají četné stránky těchto dějin, jichž byl jedním z nejpřednějších stavitelů a architektů. Chci proto podrobněji vypsati, kterak Jednota se se Studničkou, svým protektorem, rozloučila, kterak památku jeho trvale uctíla.

Brzy po Studničkově pohřbu, jenž se konal dne 23. února 1903 v Praze za účastenství předních hodnostářů země i státu a na němž Jednota drahocenným věncem »Svému protektoru« vzdávala poslední poctu, sešel se výbor dne 20. března 1903

ve zvláštní schůzi, aby porokoval o způsobu uctění památky Studničkovy. Schůzi zahájil předseda dvorní rada Č. Strouhal touto vřelou vzpomínkou:

»Pánové!

Zahajuji dnešní sedění výboru pod dojmem události pro veškerý náš vědecký svět a zejména pro Jednotu naši velmi žalostné.

Dne 21. února t. r. zemřel dvorní rada Dr. F. J. Studnička; doprovodili jsme jej k hrobu dne 23. února. Zesnulý byl čestným členem a protektorem naší Jednoty. Jeho život, tak zdá se mi, jeví jakýsi parallelismus se životem a rozvojem naší Jednoty. Když roku 1866 zahájil svou činnost učitelskou, byv jmenován řádným profesorem na technice, existoval na universitě skromný »Spolek pro volné přednášky z matematiky a fysiky.« r. 1861 šesti posluchači založený a roku 1862 potvrzený. Z tohoto spolku vznikla naše Jednota důležitou přeměnou stanov, kterou se spolek čistě studentský přeměnil na Jednotu o základech širších, jejíž členové mohli býti rozšířeni po všech oblastech zemí českých. Dle stanov r. 1869 potvrzených měla Jednota míti též svého protektora. Za tohoto byl proklamován prof. Studnička jednomyslně. Krátce na to počaly první pokusy publicistické; vyšly tři »Zprávy« Jednoty, po nichž roku 1872 zaražen náš Časopis, prvním pak jeho redaktorem stal se Studnička, jenž krátce před tím, roku 1871, povolán byl za řádného profesora na universitu. Zde začal první přednášeti matematiku v jazyku českém; posluchačům nebyl neznámým, poněvadž již, když působil na technice, chodili na jeho české přednášky z university na techniku. Časopis náš redigoval 10 let, až do roku 1881, kdy jiné povinnosti vyžadovaly jeho osvědčené síly pracovní. Přípravovalo se rozdělení university Karlo-Ferdinandovy, roku 1882 známým zákonem universitním provedené. Studnička byl prvním děkanem české fakulty filosofické a v této hodnosti prvním organisátorem mnohých důležitých institucí na fakultě. Roku 1889 byl rektorem university, v řadě druhý z fakulty filosofické po rektorovi W. W. Tomkovi. Ve všech dobách těchto, kdy Jednota dosáhla již svého plného rozkvětu, byl i Studnička horlivým podporovatelem všech jejích snah, jakož toho doklady máme ještě v živé paměti. Do Sborníku našeho přispěl dvěma cennými spisy.

Velectění pánové! Pravil jsem, že život Studničkův jeví jakýsi parallelismus se životem naší Jednoty. Tento parallelismus náhlým, neočekávaným úmrtím jest přerušen. Tak jest to již na tomto světě. Jednotlivec podléhá neúprosným zákonům přírodním; odchází, umírá; spolek jest organismus, který, má-li dobré kořeny, zdravý základ a životní sílu, může žiti nepřetržitě. To vše můžeme v plném slova smyslu tvrditi o Jednotě naší; vydobyla sobě mezi vědeckými korporacemi českými místa velice čestného; jsme přesvědčeni, že toto místo v organisaci národní vždy čestně uhájí, že však to vše s chloubou

můžeme tvrditi, toho zásluhu má dojista v míře značné zesnulý náš protektor.

Velectění pánové, nečekajíce mého vyzvání projevíli jste povstáním úctu zesnulému; my všichni, kteří jsme jej znali, uchováme jej dojista v milé a vděčné paměti. Aby pak památka jeho v Jednotě i trvale byla uctěna, budou Vám předloženy návrhy, o nichž dnes pojednáme. Končím již tuto svou vzpomínku, přinášeje zesnulému proteктору našemu poslední pozdrav; jeho památce budíž v Jednotě naší nehybnoucí sláva a čest.«

Dle usnesení této a dvou následujících schůzí výborových rozeslána především všem členům Jednoty a přečetným zahraničním společností česko-francouzská zpráva úmrtní, na niž se Jednotě z domova i ciziny dostalo četných soustrastných odpovědí a projevů. Dále pověřen prof. Aug. Pánek sepsáním obšírného životopisu Studničkova, jenž byl v Časopise uveřejněn začátkem roku 1904, jak již zde uvedeno. Konečně stanoveno konati v den 27. června r. 1903, v den to narozenin Studničkových, k uctění památky jeho mimořádnou valnou hromadu s tímto programem:

1. Proslov předsedy dvorního rady prof. Dra. Č. Strouhala.
2. Přednáška prof. Dra. K. Petra, docenta čes. university: »O životě a působení Dra. F. J. Studničky«.
3. Návrh výboru na rozšíření Fondu Studničkova, zesnulým založeného, za účelem udílení cen za nejlepší publikace z matematiky, fyziky a geometrie.
4. Všem účastníkům schůze rozdá se krátký životopis Studničkův s podobiznou zesnulého.

Schůze tato, k níž pozván také syn Studničkův, pan Dr. Karel Studnička, a do níž se výbor dostavil v černém smutečním úboru, konána v bohatě smutečně vyzdobené posluchárně experimentální fyziky v Klementinu. Proslov, jímž předseda schůzi zahájil, zasluhuje, aby zde doslovně byl uveden. Zněl takto:

»Velectění pánové, milí kolegové!

Výbor Jednoty českých matematiků usnesl se jednomyslně na tom, aby svolána byla mimořádná zvláštní valná schůze členů Jednoty, kteráž by zasvěcena byla památce v Pánu zesnulého protektora a čestného člena Jednoty, pana dvorního rady prof. Dra. F. J. Studničky. I vítám Vás všechny, kteříž jste, poslechnuvše tohoto vyzvání výboru Jednoty, dnes sem se dostavili, vítám především pana Dra. Karla Studničku, vítám mnohé pány kolegy, vítám všechny přítomné.

Maje, pánové, zahájití tuto valnou schůzi, činím to se srdcem zarmouceným, pod dojmem četných událostí posledních let.

Vzpomínám toho roku (1872), kdy Studnička ponejprv v této budově ujal se přednášek o mathematice, vykládaje jakožto professor university Pražské ponejprv česky o vědách mathematických. Od té doby uplynulo přes 30 let. Na podzim minulého roku učinili posluchači spontánní ovace Studničkovi, připomínajíce si onen den, kdy Studnička své působení na universitě zahájil. Do této doby — můžeme říci — připadá hlavní působení Studničkovo — jeho všestrannost je nám všem známa — připadá sem působení na poli vědy, na poli písemnictví českého, připadá sem působení na universitě, kdež zejména při rozdělení university osvědčil svůj talent organisatorský, když se jednalo o to, aby se přizpůsobila poměrům novým.

Do té doby 30ti let připadá však též hlavní a skutečně velice utěšený rozvoj naší Jednoty. Spolupůsobením vynikajících mužů, z nichž mnozí jsou zde dnes přítomni, stalo se, že Jednota rozvíjela se tím způsobem, jak nyní vidíme. A právě na tomto rozvoji — můžeme říci — má Studnička účastenství velmi značné. Všichni to, pánové, víme; však také Jednota, aby osvědčila svoji lásku a vděčnost vůči němu, zvolila jej svým protektorem a čestným členem.

Není žádné pochybnosti, že Studnička zajímal se o vše, co se Jednoty týkalo, přál rozvoji jejímu, hleděl svou přízeň rozmanitým způsobem vyjádřiti — vzpomínám jen posledního roku, kdy založil zvláštní fond, z jehož úroků se měly udíleti odměny za vynikající dobrá řešení úloh mathematických. Nuž, pánové, tyto odměny měly se udíleti každoročně 27. června, tedy dnešního dne. Jest to den jeho narozenin; proto také výbor tuto valnou schůzi úmyslně na tento den položil. Studnička však, kterýž měl v úmyslu tento svůj fond ještě rozložit, jakož zřejmě to vytýká, nedočkal se ani prvního rozdělení cen — není ho více mezi námi.

Nám pak, kterým byl milým kollegou, kterým byl milým učitelem, rádcem a věrným přítelem, nezbyvá nežli hluboce želeť ztráty tak veliké, nezbyvá nežli vděčně připomenouti sobě všeho toho, co dobrého učinil. Jak zvelebil vědu mathematickou, jak rozhojnil naši českou literaturu vědeckou, jak mnoho a mnohostranně působil jako učitel vědy mathematické, jako vychovatel a jak v mnoha případech dobře zakročil jako přítel!

Abychom pak měli o tomto mnohostranném působení jakýsi obraz a přehled, požádal výbor Jednoty pana professora Petra, kterýž vedle milého kollegy, slovného pana dvorního rady Weyra, bude přednáseti na universitě vědy mathematické, aby v tomto shromáždění, které bylo diktováno pietou vůči zesnulému, nám nakreslil obraz mnohostranného působení zesnulého.

Již tedy končím svůj proslov a prosím pana Dra. Petra, aby se ujal slova k své přednášce.*

Po přednášce prof. Dra. K. Petra, icž byla velmi zdařilou a odměněna hojným potleskem, přikročeno k jednání

Dvorní rada Fr. J. Studnička.

o Fondu Studničkově. Zakládací a věnovací listina, již přečetl řed. Václ. Starý, má toto znění:

»Zakládací a věnovací listina »Fondu Studničkova«.

Valná hromada Jednoty českých matematiků v Praze na schůzi své, konané dne 27. června 1903, usnází se právo-
platně k »Fondu Studničkovu«, jež zvěčnělý sám částkou 600
(šesti set) korun založil, věnovati částku 1000 (jednoho tisíce)
korun.

Účel »Fondu Studničkova« jest následující:

Valná hromada Jednoty českých matematiků v Praze,
chtějíc trvale uctíti památku zvěčnělého c. k. dvorního rady
Ph. Dra. Františka Studničky, řádného profesora na c. k. české
universitě v Praze, svého protektora a čestného člena, býva-
lého redaktora spolkového časopisu atd., věnuje úroky ze shora
uvedené částky 1600 K, t. j. jednoho tisíce šesti set korun, vždy
po třech letech v den narozenin † prof. Dra. Fr. Studničky
dne 27. června jako odměnu za české publikace z matematiky,
fysiky a deskriptivní geometrie členům Jednoty českých mathe-
matiků v Praze, kteří budou o cenu konkurovati.

Konkurs vypisuje se v Časopise pro pěstování mathe-
matiky a fysiky rok před udílením ceny, práce podávají se před-
sedovi Jednoty a cenu uděluje výbor Jednoty na základě od-
borných posudků.

Za částku 1600 K koupeny budou cenné papíry Zemské
banky v Praze a uloženy v Zemské bance pro království České
v Praze na jméno: »Fond Studničkův«, s tím zvláštním pozna-
menáním, že uložená jistina pouze jednomyslným svolením
valné hromady na podpisy zástupců Jednoty, t. j. předsedy,
jednatele a pokladníka, může býti vybrána.

Fond tento odděleně spravuje Jednota českých mathe-
matiků v Praze a zavazuje sebe i své nástupce, že chce o to pečo-
vati, aby od roku 1903 počínajíc důchody z fondu toho vždy
p o t ř e c h l e t e c h k účelu shora uvedenému upotřebeny byly.

O fondu tom platí též čl. 15. stanov spolkových.

Ceny udíleny budou po prvé v roce 1906. Všecky výlohy
s provedením tímto spojené zapraví Jednota ze svých zvláštních
prostředků.

Tato zakládací a věnovací listina uložena jest v archivu
Jednoty a opis její u předsedy Jednoty.

Podepsaný výbor Jednoty českých matematiků v Praze
slibuje a zavazuje sebe i své nástupce, že bude, seč jest, o za-
chování »Fondu Studničkova« a jistotu jeho pečovati, že
s fondem tím bez schválení valné hromady žádné změny ne-
učiní, a že toho dbáti bude, aby fond tento řádně byl spra-

vován, a aby důchodků jeho jen k účelu ustanovovacímu používáno bylo, a že vůbec všechna zde uvedená nařízení pilně a svědomitě bude plněti.

Tomu na důkaz vlastnoruční podpisy celého výboru Jednoty českých matematiků v Praze.»

Jednomyslným přijetím této zakládací listiny, přečtením došlých četných telegramů, jakož i vřelým doslovem předsedy dvor. rady prof. Dra. Č. Strouhala skončena tato památná schůze.

Obraz pocty, již Jednota svému protektorovi způsobem tak mnohostranným projevila, byl by velice neúplný, kdybych opomněl zmíniti se o projevu členů brněnských. Shromáždivše se hned 4. března 1903 v hojném počtu ke schůzi ve fysikálním ústavu české techniky, vyslechli před započatím denního pořádku prof. Václava Řehořovského, jenž si vyžádal slovo, aby vzpomněl zásluh Studničkových. Řehořovský, jenž svým působením v Jednotě k tomuto projevu především nejvíce byl povolán, nastínil způsobem poutavým běh života i veliké zásluhy Studničky jako učence i jako učitele. Na to vypraven k návrhu prof. Dra. Františka Nachtikala z této schůze soustrastný dopis vdově po zesnulém, podepsaný všemi přítomnými.

Budiž zde k vůli úplnosti připojeno několik základních dat životopisných.

František Josef Studnička, syn učitele dvojtřídní farní školy v Janově u Soběslavi v Čechách, narodil se tamtéž dne 27. června 1836. V letech 1849—57 studoval a maturoval na gymnasiu v Jindř. Hradci; Universitu studoval ve Vídni, kdež byl dne 21. dubna 1861 promován na doktora filosofie, načež dne 18. června téhož roku dosáhl učitelské approbace z matematiky a fysiky pro vyšší gymnasia. Ztrávil rok za účelem zotavení ve svém rodišti, zastáváje při tom úlohu domácího učitele v rodině sousedního velkostatkáře p. Jana Mayera, stal se dne 1. října 1862 supplujícím professorem na německém vyšším gymnasiu v Českých Budějovicích. Po prázdninách r. 1864 jmenován prozatímním honorovaným docentem vyšší matematiky a analytické mechaniky na král. českém polytechnickém ústavě zemském v Praze, načež dne 31. května 1866 jmenován řádným professorem matematiky na téže ústavě. Konečně dne 28. července 1871 jmenován řádným professorem matematiky na universitě Karlo-Ferdinandově, s vyučovacím jazykem českým, v kterémžto úřadě až do své smrti dne 21. února 1903 setrval.

Neuplynul ani měsíc od slavnostní smuteční schůze Studničkovy, a zemřel dvorní rada prof. Ed. Weyr, stálý tajemník a čestný člen Jednoty. Weyr byl v zimě r. 1902—03 těžce

Dvorní rada Eduard Weyr.

churav. Valná hromada Jednoty, konaná 3. prosince 1902 na důkaz živé účasti, již se vážený stálý tajemník u všeho členstva těšil, vyslovila mu vřelou vzpomínku a upřímné přání, aby se brzy uzdravil. To se také splnilo a Weyr, trávící na zotavenou ve svém zamilovaném venkovském sídle Zábofi, s chutí se chystal nastoupiti svůj nový úřad, řádnou professuru na universitě. Avšak tu byl znenadání postižen dne 22. července záchvatem mrtvice, jemuž druhého dne, 23. července 1903, ve věku 51 let podlehl.

Smrt Weyrova přišla tak neočekávaně a v dobu takovou, že Jednota ani nebyla na jeho pohřbu v Zábofi zastoupena. Avšak dostalo se mu plné náhrady. Weyr, jenž svým významem vědeckým a kulturním nijak neustupuje staršímu svému kolegovi Studničkoví, jehož láska k Jednotě vždy byla stejně živá i obětavá, jak toho podal četné doklady co stálý tajemník její důstojný dědic tradice svého bratra Ěmila, od něhož tento důležitý a čestný úřad r. 1875, jak víme, přejal, byl Jednotou stejně trvale a se stejnou pietou uctěn jako Studnička. Především rozeslána úmrtní zpráva zahraničním společnostem, kdež vzbudila živý ohlas, o vědecké váze zesnulého svědčící. První schůzi výboru dne 22. října 1903 zahájil předseda tklivým proslovem a položil na prvé místo jednání návrhy o dalším uctění památky Weyrovy. Návrhy vyzněly ve stejném smyslu, jako u Studničky: Uctíti jednak památku Weyrovu smutečním projevem na valné hromadě, jednak trvale, a to napsáním a uveřejněním v Časopise jeho biografie a dále postavením nehybnoucího pomníku. Studničkovým pomníkem jest jeho Fond. U Weyra rozhodl se výbor pro pomník z kamene. Rozhodovalo zde vedle ohledu na skutečné poměry zesnulého učence také asi to, že v Jednotě již jest jeden fond rázu Studničkova, nesoící jméno Weyrovo. Jest to nám známá Cena Weyrova, založená na počest Ěmila Weyra, bratra Eduardova. A tak rozhodnuto pro pomník. Nejdříve se však vypravila v den dušiček četná deputace z výboru Jednoty, skládající se z předsedy Jednoty J. Magn. p. c. k. dvorního rady Dra. Č. Strouhala, tehdy rektora české university, a členů výboru profesorů Dra. Jakuba Čechky, Dra. Václava Felixe a Stanislava Petíry k rovu zesnulého do Zábofe. Po vřelém proslovu Strouhalově, za přítomnosti též choti a švakra zesnulého, položila deputace na rov Weyrův skvostný věnec a navštívila domek, v němž Weyr naposledy bydlel.

Smuteční valná hromada konána dne 5. prosince 1903. Byla zahájena krátkým proslovem předsedovým, jenž na to udělil slovo slavnostnímu řečníku, jímž byl opětovně prof. Dr. Karel Petr.

Členové brněnští poslali k této valné schůzi následující telegram:

»Dnešní oslavy památky Weyrovy jsme v duchu účastni s plnou pietou k zesnulému učenci. Jeho světlý zjev bude nám všem vzorem, památka jeho potrvá mezi námi.

Brněnští členové Jednoty.«

Brněnští členové uctili památku Weyrovu ještě vlastní samostatnou schůzí, konanou dne 14. října 1903 s přednáškou prof. V. Řehořovského »Postmrtná vzpomínka na prof. ěd. Weyra«. Brněnské denníky »Lidové Noviny« a »Moravská Orlice« přinesly doslovné znění této přednášky.

Tím však řada posmrtných vzpomínek není ještě vyčerpána. Když na valné hromadě roku následujícího, konané dne 7. prosince 1904, výbor předkládal členstvu návrh na Weyrův pomník k definitivnímu schválení, pronesl bývalý asistent zesnulého, prof. Vaňourek, velmi vřelou řeč vzpomínkou na zesnulého.

Myšlenka pomníku došla svého konečného splnění dne 2. července 1905, na hřbitovech Olšanských, kam ěd. Weyr byl nákladem své rodiny dne 12. října 1904 převezen a na VI. hřbitově, oddělení 3. v hrobě č. 3 a 4 uložen. Řečeného dne byl totiž slavnostním způsobem za přítomnosti přečetných hostů hotový již pomník vysvěcen a po slavnostních řečech předsedy Jednoty dvorního rady Strouhala a J. Magní, rektora čes. vys. školy technické v Praze Krist. Petrlíka královskému hlavnímu městu Praze, zastoupené prof. čes. techniky Dr. A. Slavíkem, k opatrování odevzdán. Náhrobek ten jest zdařilým dílem sochaře Amorta. Celý z pískovce nese na přední straně nahoře velkou kovovou plaketu poprsí Weyrova a pod ním na černé žulové desce zlatý nápis:

»Eduard Weyr.

c. k. dvorní rada, v. ř. professor matematiky na české vysoké škole technické v Praze, řádný člen České Akademie a král. České společnosti nauk, čestný člen a stálý tajemník Jednoty českých matematiků.

* 1852 † 1903.«

Dole v pravo pak čteme:

»Věnováno Jednotou českých matematiků v Praze.«

Postavení tohoto náhrobku stálo mnoho péče, mnoho vyjednávání s úřady i s rodinou. Jednalo se totiž původně o to, aby Weyr byl převezen na Vyšehrad a teprve po nezdaru při-

Rov Ed. Weyra na Olšanech.

slušných kroků rozhodla se choť zesnulého pro Olšany. Jest tudíž místno poznamenati, že realisace celé myšlenky jest dílem komise z výboru, v níž zasedali pánové: Strouhal, Starý, Brož, Petr a Čečka. Jednání s rodinou vedli především Petr a Čečka.

A tak již dva rovy hlásají, kterak Jednota českých matematiků dovede ctít vědecký věhlas a ducha vznešenost. Rov Šimerkův a rov Weyrův.

Současně s tímto kamenným pomníkem dokončen i živý pomník, jež Jednota Weyrovi postaviti rozhodla: V posledním čísle 34. ročníku Časopisu, str. 457—516, 1905, vyšel jeho zdařilý životopis z péra prof. Dra. K. Petra a prof. J. Sobotky. Uvádím z něho základní data:

Eduard Weyr narodil se dne 21. června 1852 v Praze, vychodil tři třídy obecné školy na německé hlavní škole u sv. Trojice, čtvrtou třídu na české hl. škole u P. Marie Sněžné. Na to vstoupil na německou reálku v Mikulandské ulici, kde jeho otec, jak již všickni víme, byl professorem. Reálky pro churavost nedokončil. Místo do šesté třídy vstoupil (1867—68) jako host na techniku, poslouchaje tam přednášky o mathematice. Rok na to stal se řádným posluchačem techniky a když r. 1869 reorganisován »Spolek pro volné přednášky z matematiky a fysiky« v »Jednotu českých matematiků«, stal se z nejhornějších členů a přispívatelů do spolkových publikací. V říjnu r. 1872 odebral se do Götting, ke Clebschovi, kdež 28. května 1873 promoval na doktora filosofie. Na základě opětovně uděleného státního stipendia ztrávil rok 1873—74 v Paříži, načež se v r. 1874 habilitoval na české technice jako soukromý docent matematiky. Roku 1875 dvakrát odmítl nabízenou mu stolicí matematiky na universitě v Záhřebu, načež r. 1876 jmenován mimořádným professorem na české technice. Téhož roku habilitoval se za soukromého docenta pro novější geometrii na universitě. Roku 1881 jmenován na technice řádným professorem a setrval v tomto úřadě až do smrti, ač mu r. 1890 byla nabízena professura na universitě vídeňské. Od r. 1870 supploval na české universitě přednášky o geometrii. Byl dvakrát ženat, poprvé se sl. Leopoldinou Pazderníkovou (1890—95), po druhé s paní Teresí Teigeovou, roz. Štětkovou (od r. 1897 až do své smrti dne 23. července 1903).

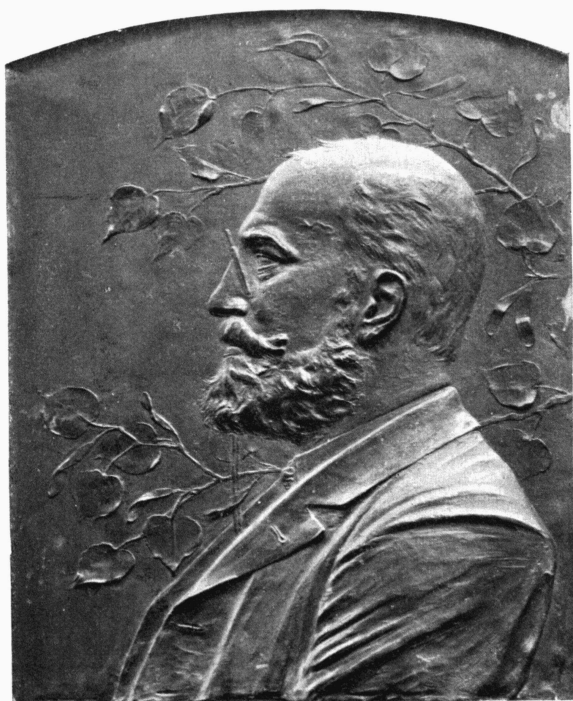
Dne 10. prosince 1908 zemřel prof. Aug. Pánek. Pánek, čestný člen a stálý tajemník Jednoty, zasluhuje, aby v této souvislosti a na tomto místě o něm se stala zmínka. Jsa věrným a milým přítelem Emila Weyra, stál v řadách horlivých pracovníků Jednoty hned od jejího znovuzaložení r. 1869. Nejvíce se zasloužil svou činností redaktora Časopisu, jež redigoval po 21 let, od r. 1883—84 až do roku 1903—04, tedy ročník 13. až 33. Jednota uctila jeho památku jednak hojným účastenstvím svého členstva a skvostným věncem při pohřbu zesnulého

svého stálého tajemníka, rozeslavši současně úmrtní zprávu zahraničním korporacím, s nimiž jest ve styku, jednak zdařilým životopisem z pera prof. Dra. K. Petra, v 41. roč. Časopisu, str. 1—8, r. 1911.

Tato úmrtí mužů tak znamenitých a Jednotě oddaných značí nesporně veliké a bolestné ztráty pro Jednotu. Ale jsou to ztráty nutné, dané přirozenou povahou lidských věcí. Pomníky pak, jež Jednota předním z nich postavila, budou trvalými svědky netoliko slávy a věhlasu těchto mužů, ale také v řadě ne poslední trvalými dokumenty kulturního významu, moci a slávy Jednoty. A tak můžeme říci, že mužové ti přispěli k rozhojnění a povznesení Jednoty nejen svým životem, nýbrž i svou smrtí. Současně však nejsou tyto pomníky něčím ojedinělým, jsou jen novým projevem té úcty, v Jednotě tradicionální, již tam vždy způsobem okázalým dochází vědecký věhlas a ducha vznešenost. A tato úcta nabyla během této nejmnohdyší doby života Jednoty mimo dalekosáhlé události právě vyličené ještě několikrát příležitosti se projevit.

Jest to v prvé řadě slavnost, již Jednota uspořádala dne 6. prosince r. 1896 za účastenství Jednoty filosofické na památku 300letých narození velikého René Descartes-a. Slavnost, jejíž celý a nemalý náklad nesla Jednota, odbývána za veliké účasti vybraného obecnstva z českých kruhů vědeckých a společenských ve velké zasedací síni radnice Staroměstské. Středem bohaté květinové dekorace byl olejový obraz Descartes-ův, malovaný z uložení Jednoty malířem Ženíškem. K slavnosti rozeslána četná pozvání doma i za hranicemi. Slavnost samu zahájil předseda Jednoty gymn. ředitel M. Pokorný kratší, promyšlenou řečí, načež následovaly dvě slavnostní přednášky: profesora Dra. Jos. Durdíka »O významu filosofie Descartesovy« a profesora Dra. F. J. Studničky »O zásluhách Descartesových v oboru věd exaktních«. Popis slavnosti z pera M. Pokorného, spolu s přednáškou Studničkovou, doprovázený zdařilou reprodukcí olejomalby Ženíškovy, vydán česky i francouzsky nákladem Jednoty, rozeslán všem účastníkům schůze, korporacím, společností zahraničním, a otištěn v Časopise, roč. 26., str. 65.—94, r. 1897.

Slavnost tato vzbudila živý ohlas zvláště ve Francii, jak svědčí řada projevů k slavnosti zaslanych. Uvádím jen blahopřejný telegram od akademie věd v Budapešti a od předsedy spolku pozitivistů v Paříži; přípis ministerstva osvěty a kultu v Paříži; přípis ministra a přípis vrchního inspektora veřejného vyučování ve Francii; přípis akademie věd a umění v Bruselu, akademie věd v Amsterodamě, akademie v Dijonu, jednoty mathematické v Amsterodamě a přípisy několika profesorů universitních v Paříži.

Plaketa z náhrobku Ed. Weyra.

Roku následujícího, 1897, vzpomenu to způsobem významným čestného člena Jednoty prof. Aug. Seydlera, o jehož činnosti v Jednotě v této knize dosti bylo psáno.¹⁾ V úmrtí den (Seydler zemřel, jak víme, 22. června 1891) uspořádána jednak výstava jeho spisů, zdobená podobiznou zesnulého, v knihkupectví Fr. Řivnáče na Příkopech, jakož i přednáška v místnostech Klementina za účasti rodiny zemřelého. Přednáška nesla titul »Několik vzpomínek na † prof. A. Seydlera« a přednesli ji bývalí posluchači zesnulého Dr. Vlad. Novák a Frant. Nušl za hojně účasti členstva.

Čistě intimní, ale za to tím hlubší a procítěnější byla pocta, jíž se dostalo V. Řehořovskému, když jmenován byv řádným prof. na čes. techniku do Brna, musil se rozloučiti s činností ve výboru. Intimní, intenzivní, ale na venek nehlučná byla činnost Řehořovského, a takové i jeho loučení. Bylo to dne 19. října 1900, kdy Řehořovský, do Brna již jmenovaný, přišel naposled do schůze výboru. Byl jsem také v té schůzi. Radost i žal plnily srdce, mluvily z očí a tváří přítomných. Každý věděl a cítil, že odchází muž znamenitý, muž, jenuž Jednota děkuje mnoho. Bylo to v roce úmrtí M. Pokorného. Jednota neměla tehda předsedy. Případl tudíž jejímu místopředsedovi prof. Augustinu Pánkovi úkol, býti tlumočником těchto citů. Nalézám v protokole o této schůzi zaznamenána slova Pánkova, a myslím, že bude správně i zde jim dopřáti místa; jsou tato:

»Slavný výbore!

Milí přátelé!

Naši Jednoty dlouholetý, vzorný ředitel a pak pokladník, zakládající a čestný člen její, zde přítomný professor pan Václav Řehořovský odehřívá se do Brna na vysoké školy technické.

Želeti jest Jednotě naší, že tak vynikajícího a o dobro a slávu její tak vydatně pečujícího člena ztrácí; želeti jest i nám, že ztrácíme v Řehořovském dobrého a milého přítele. Než s druhé strany jsme hrdí na to, že opět jeden ze členů Jednoty jest povolán na místo tak čestné a důležité, jako jest stolice theoretické mechaniky na vysokých školách technických v Brně.

Jsmo pevně přesvědčeni, že milý kollega a přítel náš, který zde si tak veliké zásluhy o rozvoj jak vědecký tak i finanční naší Jednoty získal, neustane i na družné Moravě o prospěch její pečovati a ideálním snahám jejím mezi studentstvem moravským nové a nové přívržence zjednávatí.

¹⁾ Viz též životopis Seydlerův z pera prof. Dr. G. Grusse, Dr. Fr. Kolářka a Dr. Č. Strouhala v Časopise, 21, 193—217. 1892.

I prosím pány zde přítomné, aby v ocenění zásluh milého přítele našeho jemu z hloubi srdce provolali k dalšímu působení jeho srdečně »Na zdar!«

Když konečně umlкло nadšené provolávání, jež tato slova vyzvala, děkoval Řehořovský dojatě za tento projev přátelství, odnítajе sobě vlastním přeskromným způsobem všelikou chválu svých zásluh, připisuje velký jich podíl svým výtečným společníkům, jež vždy při svém působení v Jednotě měl.

Chci jen letmo a krátce se zmíniti o dalších některých projevech a počtech, jež patří do této souvislosti. Jest to především slavnostní večer na rozloučenou uspořádaný brněnským střediskem Jednoty p. zemskému škol. inspektoru J. Slavíkovi, odcházejícímu na odpočinek, dne 24. února r. 1904 v Brně, na němž zásluhy oslavencovy o Jednotu i o české školství moravské případně ocenil V. Řehořovský. R. 1907účastnila se Jednota ve spojení se Spolkem architektů a inženýrů v království českém a Spolkem posluchačů inženýrství na české vys. škole technické v Praze na podání skvostné adresy p. dvornímu radovi Jos. Šolínovi, prof. čes. vysoké školy technické v Praze a čestnému členu Jednoty u příležitosti jeho odchodu na odpočinek. V deputaci všech tří spolků zastupovali Jednotu vládní rada Václav Starý, místopředseda a prof. Ladislav Červenka, knihovník a redaktor Přílohy. A stejně srdečně gratulovala Jednota Šolínovi k dosažené sedmdesátce r. 1911. Rok 1908 přinesl zase členům brněnským novou příležitost vzdáti čest práci a zásluze. Příležitostí tou byl odchod vládního rady Václava Jeřábka, ředitele I. české reálky v Brně, na odpočinek. Večírek uspořádaný brněnskými členy dne 29. ledna 1908 shromáždil velké množství přátel i ctitelů odcházejícího pracovníka, z nichž četní vřelými proslovy náležitě ocenili zásluhy oslavencovy o střední školství v Brně, o Jednotu jakož i jeho vědeckou činnost na poli geometrie. R. 1909 zemřel v Brně čestný člen Jednoty inspektor Josef Lošťák. Brněnští členové doprovodili korporativně jeho ostatky k rovu, položivše jménem Jednoty na jeho rakev věnce, a při nejbližší své schůzi přednáškové položili na prvé místo jednacího pořadu proslov prof. Václava Řehořovského, kterýž všichni přítomní vyslechli stojíce.

Dvě velká a vysoce významná jubilea oslavila Jednota na samém sklonku své první padesátky. Dne 10. dubna 1910 slavil své šedesáté narozeniny dvorní rada prof. Dr. Čeněk Strouhal, a dne 9. října 1911 slavil stejné jubileum dvorní rada prof. Dr. František Koláček. Koláček a Strouhal, dvě individuality stejně odlišné jako význačné, stojíce právě na výši svého působení, nenáleží dosud nikterak literární historii, ale zůstávají nadále jejími předními tvůrci. A probíhá-li větší část

Prof. Augustin Pánek.

této historie, historie české fyzikální vědy, jako stříbrný potok nivami naší Jednoty, jež svou nevysychající vlahou její živí, jest to zásluhou jejich, neboť Kolářek a Strouhal v jedné věci se vždy shodovali a shodují: v lásce k Jednotě a snaze, Jednotu všude a vždy v jejích cílech podporovati.

Jest tudíž přirozeno, že Jednota si nedala ujíti příležitosti tak vzácné a vhodné projevit oběma svým čestným členům způsobem slavnostním a při tom srdečným a nelíčeným svůj dík i svojí úctu. Způsob, jímž se to v jednom i druhém případě stalo, jest ještě v paměti tak živé, že vlastně ani nenáleží minulosti. Považuji tudíž za správné, svou úlohu předati »Časopisu«, jehož sloupce přinášejí věrný a dosud zcela svěží obraz obou oslav. (Časopis pro pěstování math. a fysiky roč. 39 a 41.)

Všecky zde líčené projevy a oslavy vedly buď přímo neb nepřímo Jednotu k vystupování na veřejnost. Takovému vystupování, jak víme, Jednota nikdy se nevyhýbala, šlo-li o vážný projev národní neb kulturní. V období uvažovaném zasluhuje ještě výslovně zmínky účast Jednoty v těchto případech:

Roku 1898 účastní se Jednota svými publikacemi výstavy architektů a inženýrů, jsouc zastoupena při otevření jejím profesory A. Pánkem a V. Jungem.

V roce 1899 běže Jednota, jež nikdy nezapomněla a nezapomíná svých tradic studentských, živou účast na studentských slavnostech, pořádaných na padesátiletou pamět založení prvního českého akademického spolku. Do slavnostního výboru studentského vysláni z výboru Jednoty za delegáty členové výboru Josef Malíř a Václav Posejpal. V neděli dne 28. května účastní se četná deputace Jednoty s profesory Pánkem a staříčkým již Hromádkem v čele slavnostního průvodu »Majales«, v pondělí pak koná Jednota v místnostech fyzikálního ústavu slavnostní týdení schůzi, na níž před četnými posluchači přednáší J. Malíř v duchu konaných slavností o tematě »37 let Jednoty českých matematiků«.

R. 1901 účastní se Jednota III. sjezdu českých přírodopýtců a lékařů. Její předseda prof. Dr. Č. Strouhal jest zároveň předsedou mathematicko-fyzikální sekce sjezdové. Totéž platí o IV. sjezdu, konaném r. 1908, kdy předseda Jednoty jest místopředsedou sjezdu.

R. 1903 vystavuje Jednota své učebnice na hospodářské a živnostenské výstavě v Třebíči.

R. 1904 dostává Jednota z výstavy českého severovýchodu v Hořicích diplom a zlatou medaili.

Téhož roku Jednota vystavuje své publikace a diagramy na všestudentské výstavě, pořádané v květnu r. 1904 v Praze.

R. 1908 účastní se Jednota jubilejní výstavy obchodní a

živnostenské komory v Praze, odnášející diplom s právem raziti stříbrnou medaili.

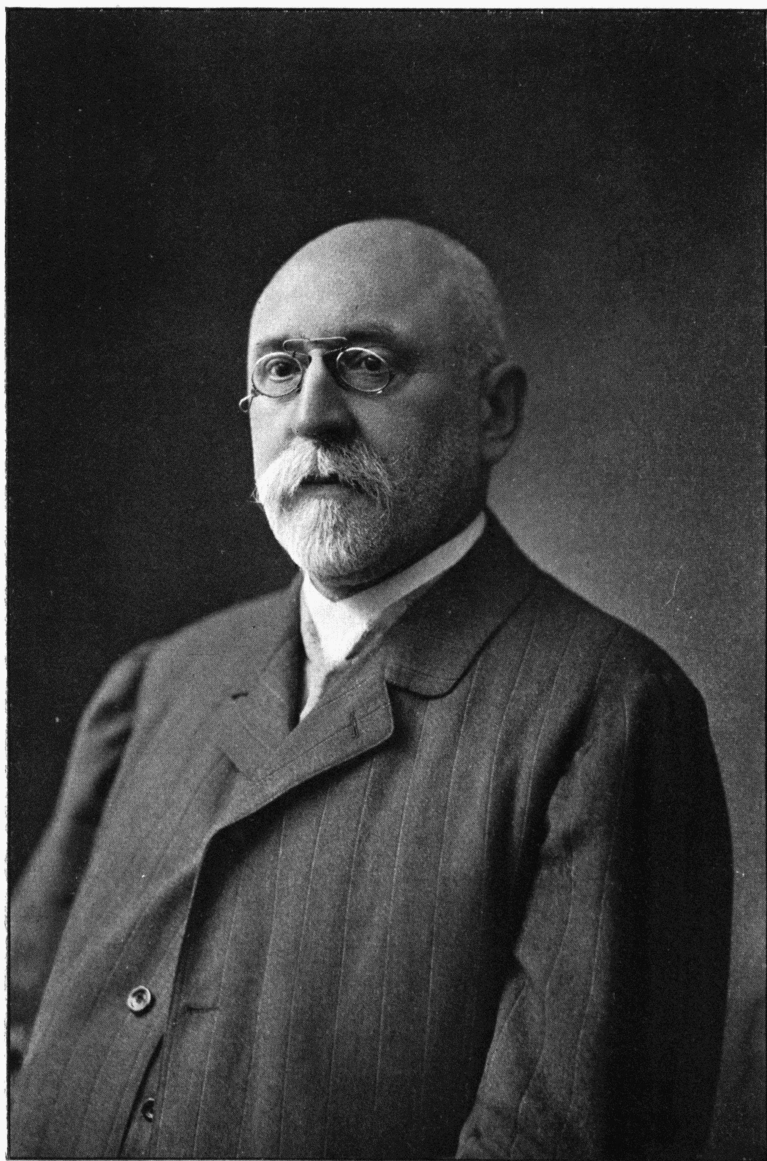
Konečně r. 1911 účastní se Jednota svými učebnicemi výstavy učebnic středoškolských, pořádané v Tiflisu na Kavkaze.

Než přistupme již k vypsání stěžejní činnosti Jednoty, činnosti publikační a vědecké v tomto posledním období. Jest to kapitola z dějin Jednoty nejkrásnější. Zvláště činnost publikační za těchto našich časů tak utěšeně zkvetla, že nechybíme, řekneme-li, že Jednota vydala za posledních deset let tolik spisů, kolik stěží vydala za všech čtyřicet let předcházejících. A což hlavní, díla vydaná svou kvalitou a vědeckou úrovní nikterak neustupují dobám předchozím, naopak vyšedše vesměs z per nepovolanějších jsou zdařilým obrazem současné duševní kultury národní na poli věd mathematicko-fyzikálních, dobrým dokladem toho, co se v oblasti českého národa v tomto oboru ví i jak se tomu učí.

Stejná péče věnována oběma hlavním odvětvím, na něž publikační činnost Jednoty lze dělit a jež tvoří na jedné straně učebnice, v první řadě pro střední školy, na druhé straně učebnice pro školy vysoké a díla ryze vědecká.

Ve vydávání učebnic středoškolských možno v tomto období rozeznávat dvě fáse, jimž hranici jest správní rok 1908 až 1909. Až do tohoto roku vydávána nová, dle potřeby doby neb změněných osnov učebních opravená vydání učebnic již zavedených. Nové učebnice přibírány do nákladu jen tak příležitostně a poměrně velice zvolna. Přibírány pak tyto učebnice: »A. Adámek, Měřictví pro školy mistrovské, odborné a řemeslnické, r. 1896—97; Karel Brož, Fysika pro nižší reálky a Fysika pro nižší gymnasia, r. 1901—02; Mil. Valouch, Tabulky logaritmické, r. 1903—04; J. Sommer a Václav Hübner, Maturitní otázky z matematiky, r. 1904—05; Jan Hošek, Algebra pro školy mistrovské, r. 1905—06; Emil Lederer, Měřictví a průmětnictví pro pokračovací školy průmyslové, r. 1906—07; K. Osovský, Čtyřmístné tabulky logaritmicko-trigonometrické, r. 1908—09.« Některé z uvedených knih dočkaly se brzy nového vydání. Platí to v první řadě o znamenité knize Brožově.

Druhá fáse, ba mohli bychom říci epocha ve vydávání učebnic nastává rokem 1908—09, kdy vydány ministerstvem osnovy učebné pro nové typy středních škol, jakož i nové osnovy pro útvary dosavadní, gymnasia a reálky. Okolností tou dozrál ve výboru plán stejně smělý jako ve svých důsledcích blahodárný. Plán, nespokojiti se jen náhodným výběrem učebnic, ale vydati učebnice pro obor mathematicko-fyzikální všecky a pro všecky typy středních škol. Finanční síla Jednoty byla v té době již taková, že dovolovala vážné pomýšletí na úlohu tak velikou. Ale, jak zkušenost ukázala, nebyla by přece jen do-

Dvorní rada Čeněk Strouhal.

stačila, kdyby výbor byl při celé akci té jednal méně prozíravě a opatrně.

Prospěch, jaký z provedení tohoto podniku vzejde vyučování a pěstění věd mathematicko-fyzikálních na středních školách, a o ten Jednotě v prvé řadě vždy musí jíti, byl na bílé dni. Jednota, čítajíc mezi své horlivé přátele přední odborníky středoškolské, mohla doufati, že provedení úkolu dostane se s pravděpodobností co největší do rukou nejpovolanějších a tím že se žactvu dostane ve všech třídách knih co nejlepších. Avšak to není vše. Jednota, jež každou učebnici, než ji dá do tisku, podrobuje přísné předběžné recenzi, mohla nejenom vysloviti, ale i plně uplatniti důležitý požadavek, aby ve všech jejích učebnicích byla stejná terminologie, stejné označování veličin, stejné provádění a popisování obrazců atd. Zásady tohoto stejného postupu pak založeny na jejích četných publikacích vědeckých a učebnicích vysokoškolských, o nichž co nejdříve bude řeč. Tím zavedena do vyučování mathematicko-fyzikálního jednotnost, již dosud nebylo a jež zahrnujíc školy střední i universitu má beze sporu význam dalekosáhlý. Pravím, že zavedena byla, neboť plán se přes to, že bylo třeba krajního napjetí všech sil v Jednotě činných, zdařil, a to dokonale. Učebnice, jež Jednota dle tohoto plánu vydala, byly netoliko časově mezi prvními na knižním trhu, ale byly a jsou prvními i co do vnitřní kvality, jak o tom svědčí okolnost, že většina středních škol je zavedla. Přesně vzato, plán dnes ještě úplně ukončen není, ale to, co zbývá, jest jednak již jen nepatrným dodatkem, a pak způsob, jakým první část úlohy byla rozřešena, jest nepochybnou zárukou, že i to malé, co zbývá, bude stejně dobře a stejně dokonale vykonáno.

Provedení úkolu převzali následující spisovatelé: V matematice prof. Lad. Červenka nižší tři třídy a prof. a soukr. docent Dr. B. Bydžovský třídy ostatní; v geometrii prof. M. Valouch nižší tři třídy, prof. a soukr. docent Dr. J. Vojtěch třídy ostatní, profesoři Pithardt a Seifert deskriptivní geometrii; ve fysice pro nižší třídy zůstala kniha Brožova, již přepracoval prof. Stan. Petřra, fysiku pro vyšší třídy napsali společně profesoři Dr. J. Jeništa, Dr. B. Mašek, Dr. Fr. Nachtikal; v chemii a mineralogii profesoři Fr. Mašek a V. Nejd. Podrobné tituly učebnic těmito spisovateli napsaných nalezneme laskavý čtenář v části statistické, v přehledu činnosti publikační Jednoty.

Ne méně utěšený pokrok a rozvoj vykazuje druhá větev publikační činnosti Jednoty, vydávání velkých děl vysokoškolských, vědeckých. Zde arcí nutno na prvním místě se zmíniti o «Časopise», jakožto nejstarší publikaci Jednoty. Známým nám rozdělením Časopisu na Přílohu, jež, jak již svého času bylo poznamenáno, se velmi dobře osvědčilo, docíleno ve

vnitřním vývoji Časopisu jisté prospěšné stability. Pod pečlivou redakcí Pánkovou Časopis mohutněl i rozsahem svého obsahu i kruhu svého čtenářstva. A stejně platí o Příloze. Když pak Pánek, ukončiv r. 1903—04 ročník 33. Časopisu a ročník 12. Přílohy, se redakce po 21letém působení vzdal, svěřeno další vedení Časopisu a Přílohy redaktorům dvěma. Redaktorem pro část matematickou zvolen prof. Dr. Karel Petr, redaktorem pro část fyzikální docent, nyní též již prof. Dr. B. Kučera, kteří obětavě a se zdarem postavili své bohaté zkušenosti i vědomosti do služeb své velké úlohy. Za jejich redakce rozsah Časopisu vzrostl v míře ještě větší, tak že dosahuje Časopis 42 tiskových archů a Příloha se blíží 20 archům. O jeho vnitřním obsahu možno říci, že každý nový svazek jest jen novým dokladem, jak dobrá byla volba a jak šťastným rukám vedení Časopisu jest svěřeno. Petr a Kučera redigují Časopis od ročníku 34. nepřetržitě. Pokud Přílohy se týče, předal vedení části matematické prof. Petr od ročníku 15. (36. ročník Časopisu) prof. Lad. Červenkoví. Když však po ukončení ročníku 17. Přílohy (38. roč. Časopisu) prof. Červenka se r. 1909 své redakční funkce vzdal, převzal prof. Petr opět vedení matematické části celého listu. Toliko pověřen Dr. K. Rychlík redakcí úloh matematických v Příloze.

Zmínky zasluluje vydání Indexu Časopisu pro prvních 30 ročníků. Vyšel po ukončení ročníku 30. Časopisu, r. 1901; sestavil jej Pánek.

Vedle Časopisu předním cílem vydavatelské ctizádosti v Jednotě byla odedávna díla vyšší vědecké úrovně, jimiž by se jednak domácí pole vědní zvelebovalo a pozvedalo, jednak Jednota důstojně se reprezentovala u těch přechetných vědeckých korporací, s nimiž vyměňuje Časopis. Prvním rozhodným krokem za tímto cílem byl »Archív matematiky a fyziky«. Víme všickni, že krok tento byl předčasný a ne zrale uvážený. Založen na oceňování sil Jednoty nad hodnotu, měl za následek neobyčejné jejich oslabení a vyčerpání a musil býti brzy odvolán. Avšak s anullováním »Archivu« nebyla anullována ani ona ctizádostivá touha, ani živě cítěná potřeba, jež jej v život vyvolaly. Nepřízní poměrů, jež Jednota prožívala, pod povrch stlačeny čekaly jen na vhodnější dobu. Dobré, neúnavné hospodářství Řehořovského ji konečně přivedilo. A čteme-li v zápisech Jednoty, že z valné hromady r. 1895 konané vyšel návrh, aby Jednota vydávala knihy vědecké, a to v prvé řadě Ed. Weyra geometrii polohy a geometrii analytickou, můžeme z toho s určitostí souditi, že Jednotě tehdy již se vedlo zase dobře.

Není pochyby, že tento návrh byl projevem touhy všeobecně cítěné, jak v řadách výboru, tak v řadách členstva.

Dvorní rada František Koláček.

Proto také výbor zplnomocnil Řehořovského hned v první své schůzi po jmenované valné hromadě, aby s Weyrem vyjednával. Avšak duchu Řehořovského nikterak neodpovídalo, aby zamýšlené vydávání vědeckých spisů se dělo jen tak náhodně, bez řádu a plánu. Chtěl, aby tento nejvyšší obor činnosti Jednoty, činnosti, k jejímuž umožnění jako poslednímu cíli po tolik let neúnavně pracoval, byl založen na základech pevných a promyšlených, jak vzhledem k finanční síle Jednoty, tak i vzhledem ke skutečné potřebě a požadavkům doby. I přemýšlel a radil se s druhými. Když pak plán uzrál, vystoupil s hotovými návrhy ve výboru. Stalo se tak na výborové schůzi, konané dne 20. května 1897. Smysl návrhů Řehořovského byl ten, aby Jednota vydávala menší zakončené práce vědecké z matematiky, fyziky a věd příbuzných s ohledem na posavadní stav příslušné domácí literatury, tak aby se tato soustavně doplňovala. Díla tato mají tvořiti volné svazky samostatné vědecké sbírky a nésti vedle vlastního titulu jméno a pořadové číslo této sbírky.

Návrhy Řehořovského došly ve výboru jednomyslného souhlasu. V principu přijato založení navrhované sbírky. K návrhu člena výboru B. Kučery dáno sbírce jméno: »Sborník Jednoty českých matematiků«.

Na příští schůzi výborové, 18. června 1897, zvolena komise k vypracování merita celého návrhu. Do komise zvoleni: Pokorný, Řehořovský, Pour, Dr. Novák a později, když se stal po Pourovi ředitelem, též Dr. Čečka. Komise tato vypracovala řád pro vydávání zamýšlené sbírky o 8. paragrafech, jež schválen ve výborové schůzi dne 24. března 1898, čímž založení Sborníku dokončeno.

Uvádím elaborát komise doslovně; zní: ¹⁾

»Řád pro vydávání Sborníku Jednoty českých matematiků v Praze.

§ 1. Jednota českých matematiků přistupuje k vydávání sbírky původních vědeckých spisů, kterými by se doplňovala česká vědecká literatura matematická a fyzikální. Sbírkata tato má k tomu přispívati, by české obecnstvo, které se zabývá pěstováním věd matematických a fyzikálních, zejména posluchačstvo vysokých škol, v mateřském jazyku svém nalezlo spisy pro své vzdělání potřebné; z té příčiny přihlížeti bude v první řadě k potřebám vysokých škol a vydávány budou pouze spisy, jež úroveň středních škol přesahují.

¹⁾ Řád pro vydávání Sborníku uveřejněn byl též v Časopise. (Časopis 27, 323—324. 1898.)

Konečně má být též rázu representačního oproti jiným korporacím, s nimiž Jednota spisy, svým nákladem vydané, vyměňuje.

§ 2. Všechny spisy této sbírky ponese vedle vlastního svého titulu jméno »Sborník Jednoty českých matematiků v Praze« a budou označeny číslem pořadovým.

§ 3. Vědy, ke kterým publikace Sborníku přihlížeti budou, jsou: Matematika theoretická i upotřebená, geometrie projektivná, geometrie deskriptivní, kinematika, astronomie, fysika theoretická, experimentální i praktická, elektrotechnika a fysikální chemie.

§ 4. O způsobu přijímání spisů do »Sborníku« stanoví se takto:

Došlý spis přidělí výbor, uzná-li toho potřebu, komisi, do které vedle členů výboru mohou dožádání býti též osvědčení znalci příslušného odboru. Na základě úsudku komise rozhodne výbor, přihlížeje k finančním prostředkům Jednoty, má-li se spis podaný — a ve které době — publikovati, aneb má-li se odmítnouti.

§ 5. Každé číslo »Sborníku« musí tvořiti uzavřený celek.

§ 6. Spisy »Sborníku« budou míti větší formát osmerkový (asi 25 × 16 cm.), budou brožirované, nedorátované. Počet svazků se neomezuje.

§ 7. Honorář za tiskový arch smluví výbor se spisovatelem v každém jednotlivém případě zvlášť.

§ 8. Každé číslo »Sborníku« prodává se samostatně. Ustanovení krámské ceny prodejné, jakož i snížené ceny pro pány členy Jednoty vyhražuje si výbor.«

Sbírka tato stala se brzy a bohdá pro vždy i zůstane chloubou Jednoty. Díla v ní vydaná značí většinou kulturní události národní prvního řádu. Přístup do »Sborníku« střeží tudíž výbor s rigorosností stále stoupající, aby do společnosti děl tak vybrané nedostal se člen kvality nesourodé.

Prvním číslem »Sborníku« byla Ed. Weyra »Projektivná geometrie základních útvarů prvního řádu«, jež vyšla v říjnu r. 1898. Druhým číslem byla Koláčkova »Hydrodynamika« a třetím Studničkův »Úvod do nauky o determinantech«, obě r. 1899. Během roku 1900 ukončena práce se čtvrtým číslem, jímž byla dvorního rady Strouhala »Mechanika«. Podrobné tituly dalších svazků »Sborníku« najde laskavý čtenář v části statistické. Dosud vyšlo celkem dvanáct čísel, k nimž mimo autory již jmenované přispěli: prof. J. Koloušek (8. číslo), prof. Jan Sobotka (10. číslo), prof. Dr. B. Kučera (12. číslo).

Nenáleží do rámce Dějepisu Jednoty oceňovati význam a působení jednotlivých spisů této sbírky, jež povšechně již cha-

Ústav fyzikální české university, sídlo Jednoty.

rakterisovány byly. Toliko budiž dodáno, že čísla 1. a 4. se dočkala již druhého vydání. Fakt tento jest charakteristický jak pro cenost a vhodnost spisů ve Sborníku zastoupených, tak také i pro současný stav české mathematické i fysikální vědy: ukazují, jak široká je base, na níž spočívá, jak četný kruh jejích přívrženců.

Z ostatních publikací Jednoty mimo Časopis a Sborník zasluhují zmínky především lithografované přednášky univerzitní, z nichž dosud vyšly: J. Sobotka, »Diferenciální geometrie«, díl I. r. 1909, díl II. r. 1910; Dr. B. Kučera, »Základové praktické fysiky«, část I. r. 1909, část II. právě vychází; Dr. K. Petr, »Diferenciální rovnice«, r. 1909—11.

R. 1907 vyšly »Eukleidovy základy (Elementa)«, jež přeložil prof. Fr. Servít, čímž splněna nám známá tužba sahající svým vznikem do samých počátků Jednoty.

Z publikací, jež se týkají vnitřní správy Jednoty, sluší vedle každoročních tištěných »Výročních zpráv« zmíniti se o nových vydáních katalogu knihovny. První katalog vydán, jak víme, r. 1888. Nové jeho vydání vyšlo přičiněním tehdejších knihovníků B. Kučery a Fr. Nachtikala r. 1898, poslední pak, obsahující soupis knihovny do podrobností dosud před tím nedostížených, r. 1909 z pera Dra. Jiřího Kavána.

Vedle činnosti publikační jsou to vědecké přednášky a diskusse, jakož i péče o knihovnu, jež tvoří basi vědecké činnosti Jednoty. Oba tyto obory činnosti doznaly značného osvětlení založením pobočné knihovny v Brně a utvořením nového střediska kolem ní. Ačkoliv Brno poččetně nevykazuje tolik přednášek, jako Praha, řekl bych přece, že v Brně jest poměrně ruch přednáškový živější než v Praze. Jsouť dnešní brněnské poměry do značné míry analogicky poměrům pražským, jaké v Jednotě byly za starostování Ěmila Weyra. Jako tehdy v Praze, tak teď v Brně jest Jednota téměř jediným forem, kde vědečtí pracovníci se mohou sejíti a výsledky svých badání ústně si předněsti neb k diskusi předložiti. Jako tehdy v Praze, tak teď v Brně technika samojediná tomuto úkolu nestačí. A tak vidíme, kterak v brněnských přednáškách Jednoty jest čestně zastoupen celý tamější český mathematicko-fysikální svět: Přednášejí professori Řehořovský, Dr. Vl. Novák, J. Sobotka, dvor. rada Dr. Karel Zahradník, ředitel V. Jeřábek, assistent Dr. Fr. Závíška, doc. Dr. B. Macků, prof. B. Procházka, prof. M. Lerch, doc. Dr. J. Vojtěch, prof. Dr. Fr. Nachtikal, prof. Fr. Hlaváček, prof. M. Pelíšek, ba zajíždí si tam z Prahy na přednáškový večer a přednáší doc. Dr. B. Kučera.

V Praze přednášejí v této době na týdenních schůzích většinou nejmladší členové Jednoty, studující university a tech-

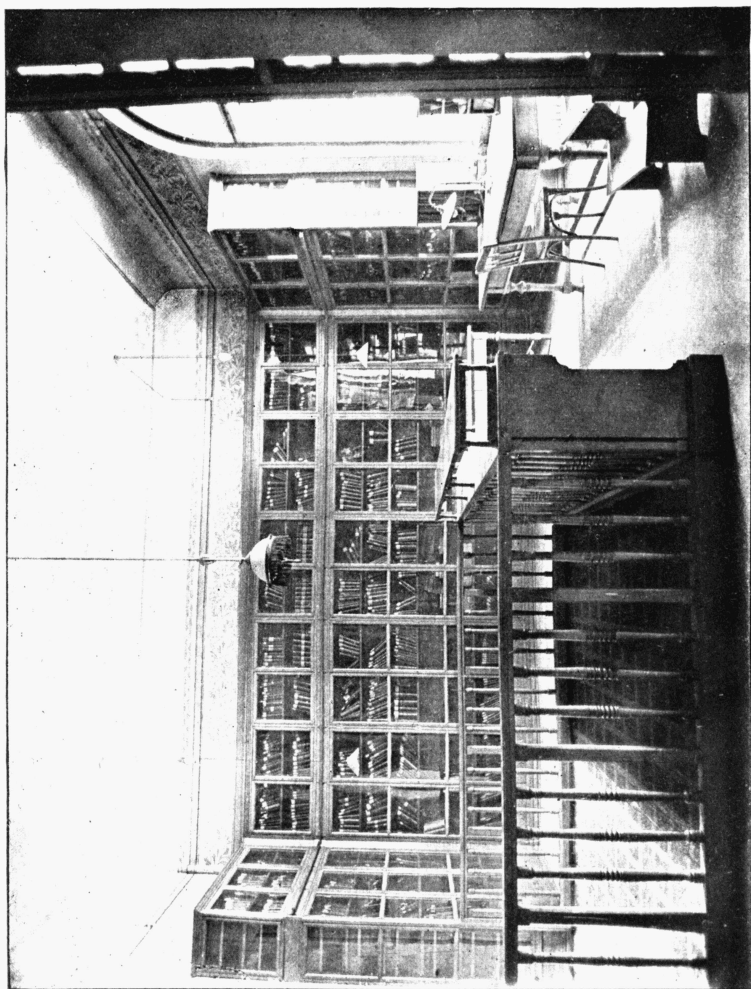
niky. Zůstávají tudíž pražské přednášky věrný ve většině případech prvotnímu úkolu stanovenému Jednotou, když ještě byla spolkem pro volné přednášky, že totiž mají býti příležitostí k vycvičení se v přednášení. Příležitostí k vycvičení se v experimentování ovšem nejsou, avšak úkol ten převzala ve velkém rozsahu universita.

Aby tato přednášková činnost posluchačstva došla trvalé posily a osvěžení, usnesl se výbor k návrhu svého člena Dra. V. Posepala na schůzi dne 11. ledna 1901 vypsati každoročně na nejlepší z těchto přednášek peněžitě ceny v úhrnném obnosu kolem 200 K, kterémužto usnesení zůstal až dosud vždy v plné míře věren.

Bylo by ovšem nesprávné mysliti, že v Praze přednášejí výlučně jen studenti. Pravdou jest, že mají v této příčině rozhodnou většinu. Uvedl jsem v tomto dějepisu na jistém místě zápis protokolu o přednášce Aug. Seydlera,¹⁾ charakteristický pro tehdejší dobu. Z přednášek tohoto období chtěl bych zase pro její literární historickou cenu výslovně uvéstí přednášku konanou v lednu r. 1911: »Prof. Dr. Fr. Nušl, Výsledky některých mých výpočtů geodetických«. Počet posluchačstva, jež tato přednáška shromáždila do malé posluchárny fys. ústavu u Karlova, nebyl nikdy před tím dosažen.

K činnosti přednáškové těsně přiléhá péče o knihovnu. Přestěhováním do nových místností ve fysikálním ústavě čes. university u Karlova, jež provedeno na podzim r. 1908, nastal pro knihovnu nový život. Stlačena až dosud do nuzných, naprosto nedostačujících místností nabyla rázem v novém svém moderním stánku vzduchu, volnosti. Má tři prostorné místnosti, opatřené velmi vkusným, účelným nábytkem a zařízením. Dvě, těsně sousedící, slouží jen uložení a vypůjčování knih, třetí jest zařízena způsobem nanejvýš pohodlným za čítárnu časopisů. Tisícové náklady, jež Jednota po celou tuto periodu co rok na knihovnu věnuje, zásobily ji v míře velice uspokojivé dlouhými seriemi předních vědeckých časopisů, jakož i všemi významnými plody vědecké knižní literatury velkých evropských národů. Tato okolnost ve spojení s neobyčejně pohodlným a vkusným uložením, jakož i službou knihovní dobře organizovanou, na niž Jednota rovněž nákladu nešetří, povoluje ochotně knihovníkům k ruce a k vykonávání prací písařských placené manipulanty, učinily z knihovny Jednoty velkou a moderní biblioteku odborně vědeckou, zahrnující vědy mathematicko-fysikální v takové míře, jako žádná jiná knihovna v zemích českých. Pobočná knihovna v Brně, vedená na týchž základech

¹⁾ Str. 25.

Knihovna Jednoty v ústavě fyzikálních.

a katalogisovaná jako integrující částka knihovny pražské, pomáhá a usnadňuje užití tohoto nedocenitelného pokladu studijního, jež Jednota s takovým nákladem zbudovala a udržuje, kruhům členstva Jednoty co nejširším. Rovněž nejnovější vydání katalogu knihovny, o němž již byla zmínka učiněna, přispívá nemálo tomuto účelu.

Možno právem říci, že knihovna Jednoty jest vedle statné řady vydaných svazků knih a Časopisu největší chloubou Jednoty. Její cenu pro českou vědu mathematicko-fysikální a zvláště pro zdar studia a vědeckého prohloubení našich akademických studentů správně teprve tehdy pochopíme, uvážíme-li, jak nedostatečnou jest universitní a i technická knihovna studijní jak v Praze, tak i v Brně.

Nezapomeňme, že ještě jeden jest prostředek, jímž Jednota podporuje a pomáhá vzrůstu české vědy: jsou to fondy, z jichž výnosu vypisuje vědecké ceny. Známe z těchto fondů »Fond Studničkův« a »Cenu Weyrovu«. Na své statutování čeká pak třetí fond, »Fond Vaňausův«, na nějž zemřelý čestný člen Jednoty, nezapomenutelný její zakladatel prof. Dr. Vaňaus věnoval 5000 K, jak již na počátku tohoto dějepisu vzpomenu. Fond tento, věnovaný k oslavě prvé padesátky Jednoty, bude zajisté při této slavnostní příležitosti v život uveden.

Z prvních dvou fondů byly během této poslední doby uděleny dvě ceny, a sice:

1. Cena Weyrova, vypsána po prvé r. 1902 na str. 56. Časopisu, ročník 32., s termínem pro podání přihlášek do konce r. 1903. Cena 200 K určena za vytištěný článek z geometrie polohy. Cena ta udělena nebyla. Po druhé vypsána tato cena r. 1908 na str. 416. Časopisu, ročník 37., za stejných podmínek a s termínem do konce října 1909. Byla udělena komisí, v níž zasedali profesoři Dr. K. Petr, B. Procházka a J. Sobotka, jedině konkurující práci, totiž »Typy a kontinuitní grupy kolineací v S_3 «, již podal doc. Dr. Jan Vojtěch.

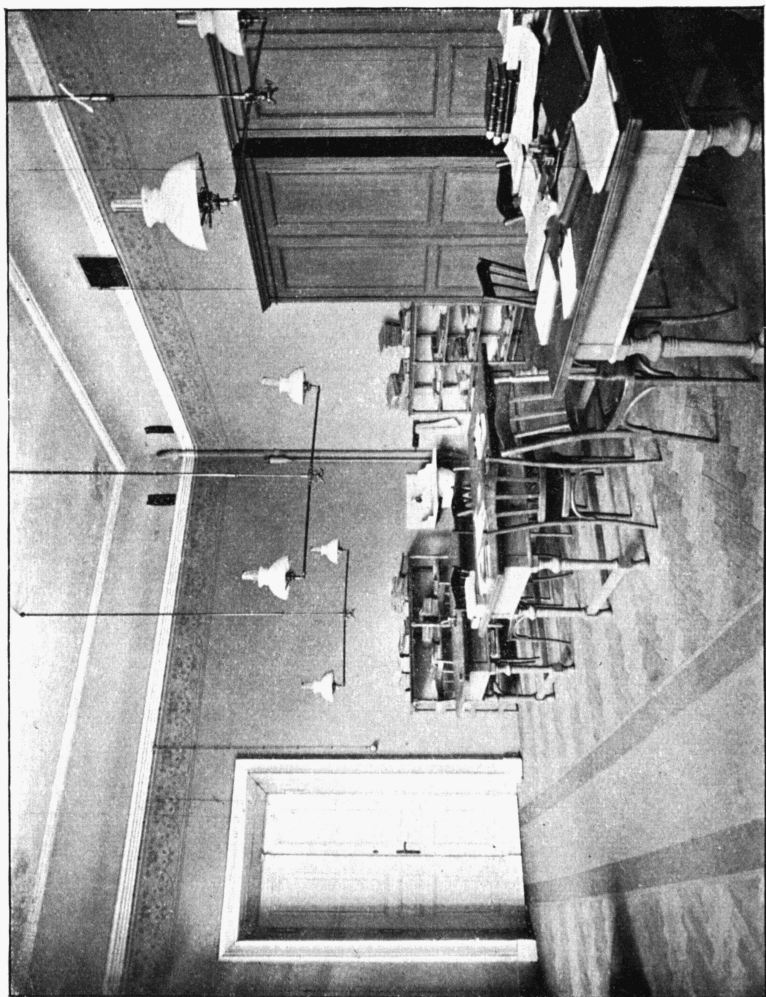
2. Fond Studničkův. Cena z tohoto fondu byla po prvé vypsána r. 1905 na str. 264. Časopisu, ročník 34., obnosem 200 K, ale udělena nebyla. I vypsána po druhé r. 1907, na str. 77. Časopisu, ročník 36., a to obnosem 400 K se lhůtou do konce února 1909 pro práce z matematiky, fysiky nebo deskriptivní geometrie. Byla udělena porotou, v níž zasedali prof. Dr. Fr. Kolářek, vlád. rada řed. Václ. Starý a dvor. rada prof. Č. Strouhal, jedinému konkurujícímu spisu: »Přehled pokroků fysiky za rok 1904, 1905 a 1906«, jež sepsali Dr. B. Kučera, Dr. B. Mašek, Dr. V. Novák, St. Petřira a Dr. Fr. Záviška.

*

Mé vypravování jest u konce. Co následuje, jest rekapitulací předešlého v přehledné mluvě číslic, tabulek a diagramů.

Zůstaňme na okamžik při vzpomínkách, připamatujme si v rychlosti vše, co zde bylo napsáno, řečeno. V odstupující dále minulosti uzříme malý hlouček mladičkových studentů, jak v ústraní studijní komůrky kreslí a budují plány skromného přístřeší sobě a vědě, jejíž službě se zasvětili. Brzy na svépomoci zbudován útulný domek, v němž rychle se střídají generace mladistvých dědiců. Však tu přichází počtem i silou význačné pokolení plné činorodé touhy, velikých obzorů. Odvážní stavitelé z jeho řad boří rázem starou stavbičku a pevnou rukou kladou na jejím místě základy nové, prostranné budově. Geniální architekt dokončí a vyzdobí tuto stavbu tak, že celý národ se zálibou na ni pohlíží a ochotně jí přispívá svou zlatou hřivnou. Slavně a pohodlně sídlí nyní toto silné pokolení ve svém paláci, znamenití a vzdálení hosté s povděkem v něm přijímají pohostinství ochotně nabízené. Brzy však v dále vystoupí mraky těžkých dob. Četné přední hlavy sevře do svého náručí cizina chladná, přestanou hlučné vědecké kvasy, zmlknou síně slavného domu mrzutou chudobou. Dědici ztěží jen chrání za svízelných poměrů význačné ozdoby a památnosti svého dědictví. Však stará sláva žije v nich a nadšení, s nímž předkové zbudovali slavný ten palác, nalézajíce v srdci jejich živého ohlasu, dodává vytrvalosti přičinlivým rukám. Prázdné pokladny zvolna se plní, do starobylého paláce vrací se zlatý duch i kov. Dům ožívuje, nová křídla se staví, staré síně se obnovují moderní výzdobou. Stará sláva se vrací na novém nezvratném podkladě... Z malého studentského spolku vznikl spolek mužů zralých, nadějnými studenty obklopených. Slavný a rychlý byl první jeho vzrůst, rychlejší snad, než jak jeho přirozené základy to dovolovaly. Přišly těžké doby, vývoj na čas se zastavil, ba šel i zpět. Avšak jen na čas, aby znovu začal na základech pevnějších, přirozených. Žijeme uprostřed tohoto vývoje, své padesátileté jubileum slaví Jednota ve znamení všeobecného vzestupu. Všecky křivky, jež charakterisují činnost a sílu Jednoty, mají od řady let rozhodný a příkrý směr vzhůru. Její činnost, pokud se dá vyjádřit v penězích, neměří se již tisíci, ale desetitisíci, ba ještě spíše statisíci. Její význam kulturní a národní jest pak vůbec nedocenitelný.

Nezapomeňme však nikdy, že k tomuto velkolepému rozvoji dospěla Jednota jen radostnou součinností a oddaností všeho svého členstva, nadšenou a nezištnou obětavostí předních mužů z jeho řad, předních mužů národa. Její utěšený rozvoj a blahodárná, dalekosáhlá činnost získávaly jí vždy v stejném poměru svého vzrůstu nové přízně, nové přátele a pracovníky. Přčetné stránky této knihy jsou toho dokladem. Kéž tomu jest tak i v budoucnosti, kéž by také toto vypravování, jež osvětlilo tuto činnost, vyneslo na povrch tolik zásluhy a lásky, kéž by

Čítárna Jednoty v ústavě fyzikálních.

i ono dovedlo rozmnožití lásku a oddanost dnešních přátel Jednoty, káž by i dovedlo získati jí nových.

Ať žije, ať roste, ať zkvétá Jednota českých matematiků!

* * *

Za čtrnáct dní po ukončení rukopisu této knihy rozlétna se světem zpráva, že zemřel ve svém bytě na Král. Vinohradech čestný člen Jednoty dvorní rada Václav Řehořovský, professor české techniky v Brně na odpočinku. Každý, kdo jej znal a jeho lásku k Jednotě, pocítil upřímnou lítost nad tím, že nebylo Řehořovskému dopřáno dočkati se 50letého jubilea Jednoty již tak blízkého. Jubilea, při němž v harmonické směsici slavnostních akkordů bude náležitě význačné místo souzvuku chvály, díky a uznání jeho zásluze. Řehořovský jich neuslyší, neuslyší také a srdce jeho již nezaplesá tou sladkou hudbou budoucnosti, jež nadšeným účastníkům jubilejních slavností bude slibně líčit příští činy jím tak milované, kdysi slabé a jeho zásluhou dnes tak mocné Jednoty. Řehořovského není více.

Odešel tiše, nehlučně, tak jako žil a působil. Kámen, jenž přikryje jeho rov, uzavře i osudy první padesátky Jednoty. Jest to, jako by Osud mu tak svým tvrdým způsobem projevoval svoje uznání, připomínal potomstvu jeho význam pro těchto padesát let.

Václav Řehořovský narodil se dne 1. listopadu 1849 v Berouně v Čechách. Absolvovav plzeňskou reálku studoval na české technice v Praze odbor stavebního inženýrství. Po ukončení studií v roce 1872 nastoupil ihned v září téhož roku technickou praxi a sice při král. uherském stavebním departementě v Marmaros-Szigetu. V roce 1873 byl ustanoven inženýrem při tračování a stavbě drah ve stolici generalské. Do Prahy se navrátil r. 1875 jako stavební inženýr podnikatelské firmy »Kaura a Doubrava«. Během těchto tří let praxe získal Řehořovský mnoho zkušeností životních. Avšak jeho duch, sklonný k abstrakci a theorii, svedl jej brzy z dráhy praxe na pole pouhé vědy. Koncem r. 1875 stal se assistentem matematiky u prof. Ed. Weyra a setrval v tomto postavení plných šest let. Doplniv během této doby své mathematické vzdělání soukromým studiem i posloucháním přednášek na universitě, dosáhl r. 1878 s výborným prospěchem approbace z matematiky a deskriptivy, načež po krátkém provisoriu stal se r. 1883 skutečným učitelem pražské státní průmyslové školy, kdež setrval až do 1. října 1900, kdy byl povolán na techniku brněnskou.

Do této doby spadá stěžejní činnost Řehořovského v Jednotě. Do výboru vstoupil ve správním roce 1880—81 jako knihovník, jímž zůstal do r. 1882—83, roku 1883—84 byl nejprve pokladníkem, načež

po odstoupení Sobičkově stal se 3. března 1884 ředitelem, setrvav v úřadě tom až do konce r. 1895—96. Na to byl opět pokladníkem až do svého povolání do Brna. Četné stránky tohoto dějepisu Jednoty vypravují o tom, jak velká a jak blahodárná byla činnost Řehořovského v těchto funkcích a netřeba zde o tom dále se šířiti. Připomeňme jen, že r. 1896 byl za své zásluhy zvolen čestným členem Jednoty.

Povolán za řádného professora obecné mechaniky a hydro-mechaniky, těšil se hned od počátku úctě i vážnosti svých akademických kolegů, lásce svých posluchačů. Tak hned r. 1901—02 byl rektorem, později děkanem, od r. 1907 členem zemské školní rady moravské, celou řadu let předsedou mathematicko-přírodovědecké třídy českého vědeckého odboru při zemském museu Františkově v Brně. Před odchodem do Brna byl dlouhá léta vládním komisařem pro pokračovací školy průmyslové, v letech 1889—92 členem obecního zastupitelstva král. hlav. města Prahy, kdež působil hlavně ve školství. České akademii přínáležel co dopisující člen, podobně i král. české společnosti nauk.

Roku 1908 byl jmenován dvorním radou a při odchodu na trvalý odpočinek r. 1911 vyznamenán ryt. řádem Leopoldovým.

Odpočinku dlouho neužil. Zákeřná choroba, jež jej přiměla opustiti aktivní službu ve věku poměrně mladém, učinila konec jeho záslužnému životu dne 12. prosince 1911.

Vědecká činnost Řehořovského jest bohatá. Uvádím především větší díla. Jsou to *Základové vyšší algebry* (spol. s prof. Červeným) díl I., Praha 1883. *Technický průvodce pro inženýra a stavitele*, třídílný (r. 1896, 1899, 1901), jehož I. díl se dočkal r. 1902 druhého vydání. *Počítárství živnostenské* r. 1887, jež vyšlo v četných vydáních pozdějších. *Nauka o těžišti*, Brno 1906. *O stupni vývoje základných věd technických před založením technik koncem XVIII. století*, Brno 1907. Mimo to uveřejnil řadu vědeckých článků a různých pojednání v »Archivu math. a fys.«, v »Časopise pro pěst. math. a fys.«, v »Denkschr. d. kais. Akad. der Wiss.« ve Vídni, ve »Zprávách stálé výstavy« v Praze, v »Rozpravách české akademie« v Praze, v »Mor. Orlici« v Brně, ve »Zprávách král. české společnosti nauk v Praze a jinde.